

Türkiye’de Yahudi düşmanlığı var veya yok diyenlerin tartışmasını rahatsızlık duyarak izliyorum. Çünkü antisemitizmin kendisinden çok olaya bakış açımız sorunlu. Neyi tartışıyor olduğumuzu anlamadığımız sürece sorun devam edecek demektir.

Geçenlerde Taraf Gazetesinde Ayşe Hür Cumhuriyet dönemi süresinde yaşanmış olaylardan bir seçme yaparak kırka yakın antisemit olay sergiledi. Rıfat Bali’nin çalışmalarına dayanarak hatırlatılanlar, 1934, 1942, 1955 yıllarındaki binlerle ölçülen tehcir, Varlık Vergisi ve 6/7 Eylül olayları gibi azınlık karşıtı ve önemli antisemit vakalar ve bunların yanı sıra daha ‘önemsiz’ pek çok olaydır. Bu ‘küçük’ olaylar arasında, 1920’li ve 1930’lu yıllardaki ‘defolun’ mitingleri, ‘Türkçe konuş’ ve ‘Yahudi’den alış veriş etme’ kampanyaları, iki kez Türkiye’ye sığınmaya çalışan Yahudileri taşıyan gemilerin bile bile ölüme gönderilmeleri ve yüzlerce insanın boğulması (1940 ve 1941 yıllarında Salvador ve Struma olayları), 1986’da bombalanan sinagog ve 22 ölü, Hitler’in Yahudi karşıtı ‘siyasetini’ öven yayınların yaygınlığı ve Sabetayist tehlike histerisi gibi olaylar var. Geçmiş merak edenler veya bu alanda yazı yazmak isteyenler bu konuları bilmeleri ve göz önüne almaları da gerekir kuşkusuz.

Ama asıl dikkat edilmesi gereken bu tür listelerin dışında kalan ‘sıradan’ antisemitizmdir. M. Billig’in 1995 yılında yayınladığı *Banal Milliyetçilik* başlıklı kitabı (*Banal Nationalism*) ideolojilerin ‘bayağı’ yanını bilinç düzeyine çıkardı ve ‘banal/sıradan’ terimini yaygınlaştırdı. Resmen yok sayılan bir anlayışın nasıl toplum içinde hiç ummadığımız bir yerlerde çöreklendiğini bu ‘sıradanlık’ gösterir. Örneğin, yukarıda sözünü ettiğim antisemitizm olaylarının münferit sayılmasını olanaksız kılan, o dönemlerin karikatürleridir. Halkın hoşuna gitmesi için oluşturulan bu Yahudi karşıtı sayısız çizimler, toplumun hissiyatının da bir aynasıdır. Orada Yahudilerin toplumca nasıl olumsuz algılandığını görüyoruz: tefeci, sömürücü, cimri, çirkin, kurnaz, ikiyüzlü, çıkarıcı, materyalist, vb. Romanlardaki, filmlerdeki Yahudilere, siyasilerin söylemlerine, köşe yazarlarının değerlendirmelerine de bakmak ve istatistiki veriler temelinde sağlıklı ama hiç de kıvanç verici olmayan sonuçlar çıkarmak bu konuda yararlı olabilir. Örneğin, PEW Araştırma Merkezi’nin Eylül 2008’de açıkladığı Küresel Tutumlar Araştırması’na göre, günümüzde neredeyse her dört kişiden üçü (% 76) Yahudilere karşı olumsuz duygulara sahipmiş. İstatistikler öznel yargılardan güvenilirdir, gerçeği karşılayacak kadar güvenli hissedenerce.

Doğu ile Batı arasında kıyaslamalar yaparak vicdanlar rahatlatılabilir. Ama bu yoldan antisemitizm aşılamaz. Daha az olması, farklı olması, eş zamanlı olmaması, yoktur demek değildir. ‘Bir zamanlar Batı’dan iyi idik, dolayısıyla biz (her zaman) daha iyi olacağız’ söylemi ne yazık ki özcü, hatta ırkçı bir anlayışın ifadesidir: geçmişte bir özellik taşımış olan bir millet hep böyle olacaktır demektir – kötüler hep kötü, iyiler hep iyi.

Ben ne derecede antisemitim?

Sıradan antisemitizm, sıradan milliyetçilik gibi, içten içe kaynaklı bir iltir. İnsanı körletir ve yöneltir, ama varlığının farkında olmayız. Zaten stereotip düşünce bilincimizin dışındadır. Bizler önyargımızı 'bilgi' ve 'yargı' olarak algılar, mantıklı argümanlarla haklı gösteririz. Örneğin, ben eskiden kendimi yokladığımda antisemit olmadığını gördüm. Dünya görüşüm ve ahlak anlayışım böyle bir ideolojiye karşıydı. Gel gelelim ruh dünyamızın girift oyunlarını öğrenince kılı kır yarmamın gerekliliğini anladım. Çevremden etkisinden bütünüyle kurtulamayacağımı ileri bir yaşta anladım. Yakın çevremdeki din kültürü Yahudilere mesafeliydi (en hafif tabiri kullandım). Evde annem ve babam sık sık Yahudilerden bir 'grup' olarak, yani hepsi aynı imiş gibi söz ederdi. Sıradan antisemitizm, gözlerimi ve kulaklarımı yıllarca bombaladı. Çocukken mahallede kaç kez 'korkak Yahudi' diye ben de tempo tuttum. Çıfıt lafını, 'burası havraya dönüştü' sözünü kullandım, Shakespeare'in Venedik Tacirini izledim, 'iğneli fıçı'yı duydum. Sabetayist ve Mason edebiyatının, Siyonizm/Yahudi denkleminin gölgesinde büyüdüm. Hele o Yahudi fıkraları! Daha geçenlerde bir mecliste duyduğum fıkraların çoğu Yahudi fıkrasıydı ve ben de bol bol güldüm. Bilinç altında neler kalmış, nasıl bilebilirim?

İnsanın düşünme yeteneğinin öteki canlılardan farkını araştıranlar 'bilinci' gösterirler. Bilinci anlamak için ise etrafımıza değil, kendimize bakmamız gerekir. Mesele düşünen ve hisseden o nefsi tepeden süzebilmek, kendimizden uzaklaşarak o 'ben'i görebilmektir. Ve kendimize bu biçimde, bir araştırmacı gibi baktığımızda toplumun etkisinden bütünüyle kurtulamayacağımızı peşin kabul ederiz. Keşfettiğimiz kimliğimizdir, o kimlik ki etniktir, dinsel, yöreseldir ve hele tarafgirdir, kısacası çevremizden gelip içimize sinendir. Çevremiz bazı alanlarda bize en güzel duyguları aşılammışsa bunda utanılacak bir şey yoktur, kendimi bu konuda sorumlu görmüyorum. Belki kıvanç duyamayacağım durum bu çevreye direnmemem ve değişmek istemememdir.

Artık kendime 'acaba ben ne denli antisemitim?' sorusunu sorarım. İki nedenden. Hem kimliklerden doğan önyargıdan kurtulmanın zorluğunu bildiğimden, hem de gerçekten antisemit olmak istemiyorsam bu soruyla yola koyulmanın gerektiğini anlamış olduğumdan. Ben, 'antisemit (veya önyargılı) değilim' diyenlerden korkarım. Bu tür insanlar kendilerinden emin olduklarından kendilerini sorgulayıp kontrol etmezler. Fıkradaki kendini bilmez gibi olurlar: Ben iki şeye tahammül edemem, demiş adam, biri ırkçılıktır, ikincisi de Yahudiler! Benliğimin bana kuracağı tuzakları peşin kabul ederek düşünürüm. Örneğin bir Yahudi'nin (veya Yahudilerin) davranışını beğenmezsem, kendimi mercek altına alırım. Çünkü mantığımın yakıştırmaları, analizimin ise önyargılarımın bir sonucu olmadığından emin olamıyorum. Uzmanlar bir kontrol mekanizması öneriyorlar: 'Öteki' konusunda yargılarınızı 'Ötekine' iletin. Sizinle aynı görüşteyse kendi görüşünüzden daha güvenli olabilirsiniz, diyorlar. Bilmem, siz bu konularda benimle aynı

görüŖte misiniz?

*